

УДК 343.541(075.8)

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.2.40>**Д. М. Тичина**

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності Національної академії внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9430-6101>

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЙОГО ОЗНАК

У статті доведено, що становлення та подальший розвиток кримінологічної політики охорони сім'ї полягає у створенні певної доктринальної моделі, яка б визначала понятійні інструментарій, рівні, компонентний склад напрямів її формування та реалізації. Доведено, що сімейно-побутове насильство є узагальнюючим поняттям і за кримінологічним змістом тотожне домашньому насильству, однак, на відміну від насильства за ознакою статті (останнє охоплює як приватне, так і публічне життя особи), обмежуються виключно наявними взаєминами приватного життя. При цьому, поняття «домашнє насильство», на відміну від інших, є спільним для різних галузей права, має однакове значення й використовується як у кримінологічній доктрині так і у кримінально-правовій. Щодо суміжних понять (сімейно-побутове насильство, або насильство в сім'ї тощо), то у кримінально-правовій площині їх підміняє поняття «кримінальні правопорушення, пов'язані із домашнім насильством», яке, у свою чергу є ширшим за змістом поняття «домашнє насильство» у розумінні норми ст. 126-1 Кримінального кодексу України і може полягати не лише у вчиненні цього кримінального правопорушення, а й в інших суспільно небезпечних діяннях, які мають ознаки домашнього насильства, а тому при встановленні його змісту слід виходити з конкретних фактичних обставин кримінального провадження, а не тільки з кваліфікації дій винуватця. При цьому не має значення, чи було відображено в адміністративному протоколі поліції, в обмежувальному приписі чи в іншому документі факт перших двох актів насильства. Факт документування має значення для доказування систематичності, але не більше ніж інші передбачені законом докази.

Визначено кримінально-правові (протиправність діяння, місце у системі нормативного визначення заборони відповідного виду суспільно-небезпечної поведінки, склад кримінальних правопорушень; суспільно небезпечні наслідки тощо) та кримінологічні особливості домашнього насильства (місце в сім'ї незалежно від соціального статусу, релігійних переконань, сексуальної орієнтації чи етнічного походження; такі діє є порушенням прав і свобод особи, проти якої вчиняється насильство; суб'єктами є близькі особи потерпілої (го); жертвами домашнього насильства можуть бути як чоловіки, так і жінки, однак більшість агресивних та таких, що повторюються, нападів здійснюється чоловіками щодо жінок – їх партнерок; це системний (повторюваний, тривалий) процес, який складається з циклів насильства, що відбувається упродовж стосунків жертви й кривдника та має тенденцію до зростання; з погляду партнера–кривдника, насильство є засобом контролю над жертвою, найбільш ефективним, швидким і найменш вартісним засобом досягнення визначеної мети, і, відтак, отримання відповідного результату; наявність різного роду залежності між суб'єктами (матеріальна, емоційна) або переваги партнера–кривдника над жертвою (вік, фізична сила, матеріальне становище тощо); високий рівень латентності; у більшості випадках має фонове підґрунтя). Суттєвою правовою відмінністю у частині заходів реагування на різні форми насильницької поведінки, є те, що за вчинення фізичного, психологічного та економічного насильства кривдник може понести як адміністративну, так і кримінальну відповідальність. За сексуальне насильство особа буде нести тільки кримінальну відповідальність.

Ключові слова: домашнє насильство, сім'я, кримінальне правопорушення, кримінологічна політика, запобігання.

Постановка проблеми. Насильство щодо жінок і домашнє насильство становлять серйозну загрозу правам і свободам людини і громадянина, оскільки воно вкорінене в нерівності між чоловіками та жінками й гендерній дискримінації. Проблема насильства щодо жінок актуальна для всіх країн, зокрема й для України, а тому одним з основних принципів побудови правової держави є забезпечення реалізації системи гарантованих Конституцією України прав і свобод людини та громадянина, охорони життя, здоров'я кожного члена суспільства, його честі і гідності, недоторканості і безпеки. Елементом збереження гуманності суспільства завжди був інститут сім'ї. Проте, нерідко взаємини у сім'ї набувають форми конфліктної взаємодії, в межах якої конфліктна ситуація вирішується у насильницький спосіб [1, с. 5]. Таким чином, боротьба з домашнім насильством потребує комплексного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-праксеологічне підґрунтя для розроблення сучасних кримінологічних заходів запобігання домашньому насильству напрацювали: А. Б. Блага, О. Л. Беспаль, І. О. Бандурка, І. П. Васильківська, В. В. Вітвіцька, Б. М. Головкін, О. С. Дмитрашук, О. І. Зазимко, Л. В. Крижна, О. В. Ковальова, М. Г. Кузнецов, Ю. В. Лисюк, Н. О. Ліщук, Ю. С. Лимаренко, А. М. Орлеан, С. О. Павлиш, С. В. Романцова, Х. І. Романюк, Л. В. Самарай, Н. А. Стасюк, Н. С. Юзікова та ін. Здобутки цих та інших вчених-правників містять низку системних положень і висновків, які прямо або опосередковано стосуються запобігання домашньому насильству й створюють передумови для ефективного його дослідження в сучасних умовах. Проте доктринальні підходи до визначення домашнього насильства та його ознак в умовах докорінних змін законодавства й практики його застосування, а також формування і реалізації науково-обґрунтованої кримінологічної політики охорони сім'ї потребують поглибленого дослідження.

Мета дослідження полягає у систематизації наукових підходів до визначення домашнього насильства та його ознак в умовах формування кримінологічної політики охорони сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Сім'я та сімейно-побутова сфера вітчизняними вченими розглядається по-різному. За визначенням С. С. Костенка, – це особливий суспільний механізм, що передбачає стосунки між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, родиною, які пов'язані не лише спільністю побуту, але

й засновані на взаємній моральній відповідальності та взаємоповазі [2, с. 164]. У свою чергу, М. Г. Кузнецов вважає, що сім'я, як основна ланка суспільства, є вільним зареєстрованим в державних органах на засадах рівноправ'я союзом жінки та чоловіка, які пов'язані в біологічному, матеріальному і духовному відношеннях. Біологічний зв'язок між ними полягає у статевих зносинах та створенні нащадків. Матеріальний зв'язок має свій вияв у цілеспрямованій діяльності кожного з подружжя щодо здобуття засобів, які повинні забезпечити щоденні потреби сім'ї в харчуванні, одязі та житлі. Духовний зв'язок між подружжям надихає їх до взаємного зростання особистостей та сприяє вихованню дітей і відтворенню у них повноцінних особистостей [3, с. 22]. З іншої позиції, М. Ю. Самченко вважає, що сімейно-побутова сфера – це позавиробнича сфера життя суспільства, що складається із громадської та сімейної частин і має призначення задовольняти матеріальні й духовні потреби людей [4, с. 8].

У науковій спільноті дискусійним залишається і питання співвідношення понять «домашнє насильство» чи «насильство в сім'ї». Так, Т. Р. Гуменникова та А. С. Метіль не виділяють «домашнє насильство» і «насильство в сім'ї» в окремі категорії, вважаючи їх тотожними категоріями [5, с. 14]. Протилежною за змістом є позиція А. Б. Благої, яка при вирішенні питання щодо співвідношення понять «домашнє насильство» та «насильство в сім'ї» пропонує віддавати перевагу використанню терміна «насильство в сім'ї», оскільки за своїм змістом він є більш широким і включає усі випадки у межах простежуваного явища: вчиняється теперішніми або колишніми членами однієї сім'ї, не враховуючи найманих працівників (нянь, хатніх робітниць тощо); відбувається не лише в домашньому середовищі, а й у будь-якому іншому місці; охоплює прояви насильства в усіх сферах сімейної життєдіяльності – виховній, репродуктивній, економічній, господарсько-побутовій, емоційній, сексуальній [6, с. 43].

Заслугове на увагу думка І. А. Ботнаренка, який вважає, що на відміну від поняття «домашнє насильство», особливістю якого є така кримінологічна ознака як місце вчинення і яке не завжди пов'язане сферою шлюбно-сімейних стосунків, поняття «насильство в сім'ї» характеризується сімейним характером мотивації вчинення протиправних діянь, зумовлених умовами спільної життєдіяльності кривд-

ника та постраждалої особи. При цьому, у разі вчинення дорослою дитиною насильницьких дій щодо своїх похилих батьків, якщо вони не проживають разом, але відповідно до законодавства є сім'єю (ст. 3 Сімейного кодексу України), такі дії з точки зору їх правової оцінки також матимуть характер насильства в сім'ї [7, с. 41–42].

Цікавою є позиція О. С. Дмитрашук, яка вважає, що категорію «домашнє насильство» слід відмежовувати від поняття «насильство в сім'ї», і останній термін за своїм обсягом є вужчим, адже передбачає лише протиправний вплив на осіб, вказаних у Сімейному кодексі України, залишаючи поза увагою тих, що спільно проживають або проживали, але не перебувають чи не перебували між собою у шлюбі, їхніх батьків та дітей [8, с. 90–91].

Розглядаючи питання про співвідношення термінів «домашнє насильство» та «насильство в сім'ї», О. М. Ткаленко пропонує розширити категорії осіб, які належать до членів сім'ї в розумінні законодавства, спрямованого на попередження насильства в сім'ї, не вдаючись до заміни терміну «насильство в сім'ї» на термін «домашнє насильство» [9, с. 39]. У свою чергу, М. Ю. Самченко, досліджуючи насильство в сім'ї над неповнолітніми, використовує термін сімейно-побутове насильство, визначаючи його як: сукупність суспільно небезпечних і кримінально-протиправних умисних діянь (дії або бездіяльності), що поєднуються з фізичними діями чи погрозою таких дій на організм іншої людини за допомогою впливу на психіку, здійснюваних одним членом сім'ї щодо іншого (незалежно від факту їх спільного або роздільного проживання); діяння, які посягають на суспільні відносини, що гарантують такі блага особи як життя, здоров'я та тілесну недоторканість [10, с. 451].

На нашу думку, термін сімейно-побутове насильство є узагальнюючим і за кримінологічним змістом тотожний домашньому насильству. Окрім того, в українському законодавстві використовується поняття «насильство за ознакою статі», дефініція якого є синонімічною до терміну «ґендерно зумовлене насильство» (сам термін вживається у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 113-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року») [11].

Насильство за ознакою статі – це діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поши-

рені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо жінок і чоловіків), або діяння, які стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози такими діями, у публічному або у приватному житті» (ст. 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків») [12].

Насильство за ознакою статі є порушенням прав людини, оскільки, порушує ст. 1 Загальної декларації прав людини, яка визначає, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Отже, насильство щодо жінок є проявом дискримінації, так як обмежує можливість жінок користуватися правами й свободами на одному рівні з чоловіками [13; 14]. Відмінним між домашнім насильством та насильством за ознакою статі є те, що останнє охоплює як приватне, так і публічне життя особи. Натомість домашнє насильство обмежується виключно наявними взаєминами приватного життя [15].

Крім того, відрізняються й категорії постраждалих осіб. Так, при насильстві за ознакою статі постраждала особа зазнає насильства через те, що належить до певної групи залежно від своєї статі, а при домашньому насильстві – через те, що вона належить до певного, законодавчо визначеного кола осіб. Наведене дає підстави стверджувати, що насильство за ознакою статі є більш широким поняттям.

Натомість у зарубіжному просторі законодавці по різному підходять і до самого визначення «домашнє насильство». Наприклад, у Великобританії – це будь-який випадок або випадки контролювання, примусової, загрозливої поведінки, насильства або жорстокого поводження між особами старше 16 років, які є або були інтимними партнерами, або членами сім'ї, незалежно від статі чи сексуальної орієнтації. Жорстоке поводження може охоплюватись, але не обмежується такими видами: психологічне, фізичне, сексуальне, фінансове, емоційне [16]. Згідно з Законом Грузії «Про запобігання насильства в сім'ї, захист і допомогу жертвам» насильство у родині передбачає порушення одним членом сім'ї конституційних прав і свобод іншого шляхом фізичного, психологічного, економічного, сексуального насильства або примусу [6, с. 88]. Відповідно до законодавства Польщі щодо запобігання насильства в сім'ї (2005 р.), під цим негативним явищем слід розуміти як вчинені один або кілька разів навмисні дії

або бездіяльність, що порушують особисті або майнові права осіб (зазначених у п. 1), зокрема, наражання їх на небезпеку втрати життя, здоров'я, порушення їх гідності, особистої недоторканості, свободи, в тому числі сексуальної, нанесення шкоди їх фізичному або психічному здоров'ю, а також спричинення страждань і моральної шкоди [17; 18].

Зазначене вище дозволяє відразу зробити проміжний висновок, про те, що у законодавстві зарубіжних країн використовуються як термін «насильство в сім'ї», так і «домашнє насильство». Крім того, забороненими видами поведінки вважаються як безпосередньо насильство, так і примус.

Визначення поняття «домашнє насильство» надане ще в Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Так, ст. 3 вказаної Конвенції закріплює, що «домашнє насильство» означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва [19].

Втім, варто наголосити, що Стамбульська конвенція має ключове значення в системі нормативно-правових актів, які утворюють законодавче підґрунтя для забезпечення комплексного запобігання та протидії найбільш поширеній формі ґендерно зумовленого насильства – домашньому насильству.

У Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» на відміну від визначення, що міститься у Стамбульській конвенції, поняття «домашнє насильство» дещо конкретизовано, зокрема, законодавець визначив його як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [20].

Проведений нами аналіз національного Закону показує, що законодавець практично поширив його дію на всю сферу сімейних і родинних зв'язків, включно і на інших родичів та інших осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання, а також на суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству. Акцентуємо увагу, на тому, що в тексті самого Закону встановлено нормативне визначення терміну «запобігання домашньому насильству», що в свою чергу розуміється, як система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед, до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються [20]. Тобто, значення терміну «запобігання», яке викладено в Законі повністю збігається за своїм смисловим змістом, визначення вказаного поняття, яке надано доктринальними працями і за своєю суттю визначає саме розроблення системи взаємозв'язаних заходів в межах реалізації внутрішньої політики держави, які спрямовані на здійснення «превенції» домашньому насиллю [21, с. 36–37].

Що ж стосується поняття «протидія», то в етимологічному сенсі його потрібно розуміти, як дії, що спрямовані проти іншої дії, що перешкоджають нормальному існуванню чого-небудь, шкодять чомусь. Термін «протидіяти» означає спрямовувати дію проти когось, чого-небудь, діяти всупереч діяльності когось, чогось, спрямовуватися проти іншої дії [22, с. 165]. У кримінологічному сенсі складову діяльності з протистояння злочинності. Саме таке розуміння протидії злочинності охоплює як репресивну, так і превентивну функцію.

Отже, поєднання в назві Закону термінів «запобігання» та «протидія» відображає комплексний підхід держави у боротьбі з проявами домашнього насильства, адже одночасно забезпечує як превенцію вказаному явищу, так і ліквідацію шкідливих наслідків, які виникають у зв'язку із проявами домашнього насильства.

Поряд із цим, з приводу вказаного, справедливим буде твердження про те, що застосувавши поняття «запобігання» і «протидія», законодавець визначив вектор спрямованості такої політики, що в свою чергу слід розуміти, як направленість не тільки на ліквідацію негативного результату, який виникає внаслідок прояву домашнього насильства, а й запровадження політики нетерпимості до самого явища, викорінення вказаного феномену із життя суспільства та запровадження заходів освітнього характеру спрямованих на підвищення правової культури населення, з метою протистояння проявам домашнього насильства в окремій родині.

Рішучими змінами до кримінального законодавства держави у сфері запобігання домашньому насильству вважається прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашнього насильства та боротьби з цими явищами» [23], який набрав чинності 11 січня 2019 року. Основною метою цього закону є криміналізація домашнього насильства. Згідно з законом, домашнє насильство – це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. За такі дії винні можуть бути карані громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років.

Суттєвою правовою відмінністю у частині заходів реагування на вчинення різних форм домашнього насильства є те, що за нанесення фізичного, психологічного та економічного насильства кривдник може понести як адміністративну так і кримінальну відповідальність. За нанесення сексуального насильства кривдник буде нести тільки кримінальну відповідальність.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що сім'я у криминологічному вимірі може розглядатись у різних аспектах: по-перше, як соціальний інститут, у якому здійснюються найважливіші етапи формування особистості; по-друге, як середовище з власними традиціями

та звичками, що можуть формувати причини й умови злочинної поведінки; по-третє, як елемент криминогенної або провокуючої ситуації на ґрунті малозабезпеченості, соціального неблагополуччя та фонових явищ; по-четверте, як найважливіший фактор у житті кожної людини, що здатний змінити її ставлення до оточуючих, усунути деформації морально-психічного розвитку, надати поштовх до нового життя, позитивно вплинути на особистість та її поведінку, природним шляхом сприяти виправленню засуджених.

Домашнє насильство: має місце в сім'ї незалежно від соціального статусу, релігійних переконань, сексуальної орієнтації чи етнічного походження; такі діє є порушенням (обмеженням) прав і свобод особи, проти якої вчиняється насильство; суб'єктами є близькі особи потерпілої (го); жертвами домашнього насильства можуть бути як чоловіки, так і жінки, однак більшість агресивних та таких, що повторюються, нападів все-таки здійснюється чоловіками щодо жінок – їх партнерок; це системний (повторюваний, тривалий) процес, який складається з циклів насильства, що відбувається упродовж стосунків жертви й кривдника та має тенденцію до зростання; з погляду партнера-кривдника, насильство є засобом контролю над жертвою, найбільш ефективним, швидким і найменш вартісним засобом досягнення визначеної мети, і, відтак, отримання відповідного результату; наявність різного роду залежності між суб'єктами (матеріальна, емоційна) або переваги партнера-кривдника над жертвою (вік, фізична сила, матеріальне становище тощо); високий рівень латентності; низький показник покарання винних судом (насильство, зазвичай, вчиняється без свідків, тому важко довести його вчинення; потерпілі в силу різноманітних причин часто забирають заяву про вчинення щодо них кримінального правопорушення); зазвичай вчиняється у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

Поняття «кримінальне правопорушення, пов'язане із домашнім насильством» є ширшим за поняття «домашнє насильство» у нормі ст. 126-1 КК України і може полягати не лише у вчиненні цього кримінального правопорушення, а й в інших суспільно небезпечних діяннях, які мають ознаки домашнього насильства, а тому при встановленні змісту згаданого поняття слід виходити з конкретних фактичних обставин кримінального провадження, а не тільки з кваліфікації дій винуватця.

Домашнє насильство характеризується такими кримінально-правовими (протиправ-

ність діяння, місце у системі нормативного визначення заборони відповідного виду суспільно-небезпечної поведінки, склад кримінальних правопорушень; суспільно небезпечні наслідки тощо) та кримінологічними особливостями, а саме: має місце в сім'ї незалежно від соціального статусу, релігійних переконань, сексуальної орієнтації чи етнічного походження; такі діє є порушенням прав і свобод особи, проти якої вчиняється насильство; суб'єктами є близькі особи потерпілої (го); жертвами домашнього насильства можуть бути як чоловіки, так і жінки, однак більшість агресивних та таких, що повторюються, нападів здійснюється чоловіками щодо жінок – їх партнерок; це системний (повторюваний, тривалий) процес, який складається з циклів насильства, що відбувається упродовж стосунків жертви й кривдника та має тенденцію до зростання; з погляду партнера–кривдника, насильство є засобом контролю над жертвою, найбільш ефективним, швидким і найменш вартісним засобом досягнення визначеної мети, і, відтак, отримання відповідного результату; наявність різного роду залежності між суб'єктами (матеріальна, емоційна) або переваги партнера–кривдника над жертвою (вік, фізична сила, матеріальне становище тощо); високий рівень латентності; у більшості випадках має фонове підґрунтя). Суттєвою правовою відмінністю у частині заходів реагування на різні форми насильницької поведінки, є те, що за вчинення фізичного, психологічного та економічного насильства кривдник може понести як адміністративну, так і кримінальну відповідальність. За сексуальне насильство особа буде нести тільки кримінальну відповідальність.

Список використаної літератури:

1. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» / кол. авт.; за заг. ред. К. Б. Левченко, К. В. Павліченко, В. В. Чернея. Київ: МВС України; Нац. акад. внутр. справ, 2020. 415 с.
2. Костенко С. С. Насильство в сім'ї, його види та мотиви. *Економіка та право*. Серія 18. № 28. С. 164–167.
3. Кузнєцов М. Г. Домашнє насильство: кримінологічна характеристика та запобігання. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2020. 237 с.
4. Самченко М. Ю. Кримінологічна характеристика та попередження сімейного насильства щодо неповнолітніх : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» Львів. 2011. 18 с.
5. Гуменникова Т. Р., Метіль А. С. Характеристика домашнього насильства: відповідальність і наслідки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 35. Т. 2. С. 12–14.
6. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання): монографія. Харків: ФОП Макаренко, 2014. 360 с.
7. Ботнаренко І. Насильство в сім'ї: поняття, сутність та причини виникнення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. № 2 (74). С. 37–47. URL: <http://surl.li/climy>.
8. Дмитрашук О. С. Запобігання домашньому насильству підрозділами Національної поліції України: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Дніпро. 2021. 22 с.
9. Ткаленко О. М. «Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів публічної адміністрації щодо попередження домашнього насильства відносно дітей»: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса. 2016. 237 с.
10. Самченко М. Ю. Сутність поняття «сімейно-побутове насильство над неповнолітніми». *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 443–451.
11. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лют. 2016 р. № 113-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80#Text>
12. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08 верес. 2005 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15/print>
13. Звіти про людський розвиток за 2017 рік. Таблиця 5 Індекс гендерної нерівності, Програма Розвитку ООН: <http://hdr.undp.org/en/composite/GII>
14. Протидія домашньому та гендерно зумовленому насильству й добробут громад: метод. посіб. / за заг. ред. Кочемировська О. О. Київ : ФОП Клименко, 2020. 64 с.
15. Путівник координатора заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: практич. посіб. / за заг. ред. А. Б. Блага. Київ : ФОП Клименко, 2020. 156 с.
16. Domestic violence and abuse: new definition. Domestic violence and abuse: Home Office. Published 26 March 2013. URL: <https://www.gov.uk/domestic-violence-and-abuse>
17. O przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie: Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej – z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. z dnia 20 września 2005 r.). URL: <http://www.lex.pl/du-akt/-akt/dz-u-05-180-1493>
18. Kodeks karny : Ustawa Rzeczypospolitej Polskiej – z dnia 6 czerwca 1997 r. URL: www.legislation.gov.pl/act/1997/6/6

- isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19970880553&type=3
19. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) : довідник для членів парламенту. Рада Європи, 2013. 108 с. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>
20. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України від 31 берез. 2023 р. № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
21. Скакун І. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо протидії домашньому насильству: дис. ...докт. філософ. : 081 «Право». Київ. 2020. 248 с.
22. Бевзенко В. М. Сутність та поняття адміністративно-правового регулювання. *Вісник господарського судочинства*. 2006. № 3. С. 162–167.
23. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Закон України від 06 груд. 2017 р. № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text>.

Tychyna D. M. Doctrine approaches to the definition of domestic violence and its sign

The article proves that the formation and further development of the criminological policy of family protection consists in the creation of a certain doctrinal model, which would determine the conceptual tools, levels, component composition of the directions of its formation and implementation. It has been proven that family and domestic violence is a generalizing concept and is identical to domestic violence in terms of criminology, however, unlike violence based on the article (the latter covers both the private and public life of a person), it is limited exclusively to the existing relationships of private life. At the same time, the concept of «domestic violence», unlike others, is common to various branches of law, has the same meaning and is used both in criminological doctrine and in criminal law. As for the related concepts (domestic violence, or violence in the family, etc.), in the criminal law field they are replaced by the concept of «criminal offenses related to domestic violence», which, in turn, is broader in terms of the concept of «domestic violence» within the meaning of Art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine and may consist not only in the commission of this criminal offense, but also in other socially dangerous acts that have signs of domestic violence, and therefore, when establishing its content, one should proceed from the specific factual circumstances of the criminal proceedings, and not only from qualifications of the perpetrator's actions. At the same time, it does not matter whether the fact of the first two acts of violence was reflected in the administrative protocol of the police, in the restraining order or in another document. The fact of documentation is important to prove systematicity, but no more than other evidence provided by law.

The criminal law (the illegality of the act, the place in the system of normative determination of the prohibition of the corresponding type of socially dangerous behavior, the composition of criminal offenses; socially dangerous consequences, etc.) and criminological features of domestic violence (the place in the family regardless of social status, religious beliefs, sexual orientation) are determined. orientation or ethnic origin; such actions are a violation of the rights and freedoms of the person against whom violence is committed; the subjects are the relatives of the victim(s); victims of domestic violence can be both men and women, but most aggressive and those that are repeated, attacks are carried out by men against women – their partners; this is a systemic (repeated, long-term) process that consists of cycles of violence that occurs throughout the relationship between the victim and the perpetrator and has a tendency to grow; from the perspective of the partner-offender, violence is a means of control over the victim, the most effective, fastest and least expensive means of achieving the specified goal, and, therefore, obtaining the appropriate result; the presence of various types of dependence between subjects (material, emotional) or the advantage of the partner-offender over the victim (age, physical strength, financial situation, etc.); high level of latency; in most cases has a background basis). A significant legal difference in terms of measures to respond to various forms of violent behavior is that for committing physical, psychological, and economic violence, the perpetrator can be held both administratively and criminally liable. For sexual violence, a person will bear only criminal responsibility.

Key words: domestic violence, family, criminal offense, criminological policy, prevention.